

Više na:
www.meliorbih.com

Moj novac, moja budućnost!

Pripremljeno:
Udruga MELIOR

SMART MONEY

Financijsko upravljanje
za mlade

Financijsko ponašanje; Štednja;
Internet kupovina; Zaštita potrošača

Financira
Europska unija

LINK4
COOPERATION PROJECT

Sadržaj

Financijsko ponašanje

Proračun

Štednja

Internet kupovina

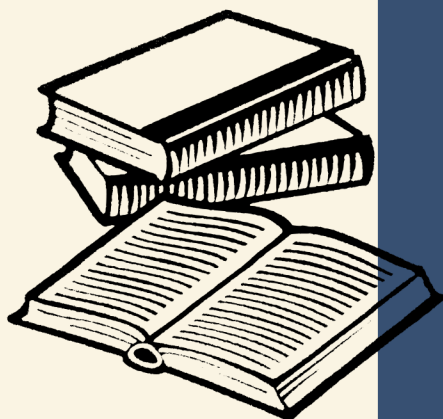
Zaštita potrošača

Svrha ovoga vodiča jeste povećati financijsku pismenost mladih i motivirati ih na odgovorno upravljanje osobnim financijama i korištenje financijskih usluga.

Ovaj priručnik pokriva samo dio važnih tema iz ove oblasti, čiji cilj prije svega jeste otvoriti prostor za razmišljanje i daljnje istraživanje.

Važno je da mlada osoba danas bude svjesna svoga odnosa prema novcu i nauči njime upravljati, da prepoznaje razliku između želja i potreba kako bi u današnjem konzumerističkom društvu zaštitila sebe, svoje snove i ciljeve!

Ova publikacija nastala je uz financijsku podršku Europske unije kroz projekat "LINK za saradnju/suradnju". Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost Udruge MELIOR i ne odražava nužno stavove Europske unije".

Projekat "LINK za saradnju/suradnju" je trogodišnji projekat koji promovira principe dobrog upravljanja s ciljem efikasnog i odgovornog upravljanja jedinica lokalne samouprave u BiH. Projekat će ojačati kapacitete lokalnih vlasti (izabranih lidera i državnih službenika) i civilnog društva u provođenju participativnih procesa. Projekat teži jačanju kapaciteta organizacija civilnog društva koje se bave procesima javnog zagovaranja kako bi postale obučeni i pouzdani partneri za kreiranje politika i reformi unutar BiH.

Financijsko ponašanje

Financijska pismenost je kombinacija znanja, vještina, stavova i ponašanja koji su potrebni za donošenje ispravnih financijskih odluka i za financijsko blagostanje svakoga pojedinca, a time i društva.

Na financijsko ponašanje utječu tri faktora: *ekonomski* (dohodak, cijene...), *socio-demografski* (okolina, prijatelji, dob...), *psihološki* (osjećaji, stavovi...).

Najveći utjecaj imaju naše osobne vrijednosti ali i one bliskih članova obitelji i prijatelja koji često određuju naše ponašanje.

Vrijednosti su - osnovna ljudska uvjerenja o onome što je važno, poželjno i isplativo. Različite vrijednosti rezultiraju različitim potrebama i željama i samim time financijskim odlukama

Donošenje odluke o kupnji je proces prikupljanja informacija, prosudbe i odabira najbolje moguće ponude.

Planirajte kupovinu

5 ključnih faza:

- Prepoznavanje potrebe
- Traženje informacija
- Procjena mogućnosti
- Kupnja
- Ponašanje nakon kupovine

Bitno je razviti svijest o onome što nam je uistinu potrebno, a što nam unaprjeđuje kvalitetu života!

01

Za dobro i uspješno upravljanje novcem potreban je jasan i konkretan **financijski plan**

Neophodna je procjena financijske situacije (od kud novac dolazi, kud odlazi i koliko nam ostaje)

Zatim kontrola izvršenja financijskog plana (jesmo li napravili planirano i time učimo za dalje).

Postavljanje ciljeva i kreiranje plana (pomaže kod donošenja odluka i pokazuje smjer kretanja)

- Prva stavka jeste kreiranje proračuna (a svaki proračun se sastoji od primanja i izdataka)

- specifičan ✓
- mjerljiv ✓
- ostvariv ✓
- realističan ✓
- vremenski određen ✓

izvori primanja: plaće, stipendije, džeparac, napojnice, novčani pokloni...

Plaća - je novac koji pojedinac dobiva od svoga poslodavca za svoj rad i najčešće se isplaćuje mjesečno

bez doprinosa iznos koji poslodavac uplaćuje na tekući račun.

Neto

uključuje neto plaću i obaveze za izdavnje za mirovinsko i poreze

Bruto

5 koraka kreiranja proračuna

Bilježite primanja i potrošnju

Kreirajte kategorije primanja i izdatci

Dodjelite iznos novca svakoj stavci izdataka

Pratite potrošnju trag svoga novca

Procjenite i prilagodite

Besplatne mobilne app za kreiranje proračuna

GoodBudget
Money Manager
Thrive...

Štednja

Kao mladi ljudi važno je znati izabrati najpovoljniji štedni proizvod i steći navike štednje od "malih nogu".

INFORMIRATI SE!

- Uvjeti štednje
- Je li kamatna stopa fiksna (nepromjenjiva) za cijelo ugovoreno razdoblje ili se mijenja
- Mogućnosti i uvjeti prijevremenog razročenja štednog depozita
- Koju metodu obračunavanja kamata banka koristi

PRIJE POTPISA UGOVORA

Uzeti vremena, pročitati sve detaljno a posebno "mala slova" i također pitati sve što nam nije jasno. Na licu mjesta ukoliko ugovaramo u poslovnici ili putem telefonske korisničke podrške kod internet bankarstva.

Štednja bi trebala iznositi 10 - 20% od ukupnih primanja i ona nije namjenjena samo bogatim nego svima.

Kako odrediti iznos novca za štednju?

TRENUTNI
IZNOS
POTROŠNJE

KAKO MOGU
SMANJITI
TROŠKOVE

ŠTO SU
STVARNE
POTREBE,
ŠTO ŽELJE

KOLIKO
TROŠIM
MJESEČNO

KOLIKO
TROŠIM
SVAKI DAN

03

Višak novca za štednju možemo ostvariti: smanjenje troškova i povećanje primanja.

Internet kupovina

...je sve raširenija pojava u suvremenom svijetu i vrlo lako klikom iz svog doma možemo kupovati. Uz brojne pogodnosti, odgovorni potrošač mora biti svjestan i opasnosti i znati kako se zaštititi od istih.

KAKO SE ZAŠTITITI?

- koristiti sigurno računalo sa antivirusnim programom
- ne ostavljati podatke kreditne ili bankovne kartice (dobro imati odvojenu karticu sa ograničenom potrošnjom)
- plaćati na stranicama na kojima se pokaže lokot SSL (eng. secure sockets layer)
- raspitati se o ugledu trgovine, iskustvima drugih korisnika
- provjeriti uvjete poslovanja
- obratiti pažnju na troškove dostave i troškove carine
- provjeriti datum dostave
- mogućnost povrata robe i tko snosi troškove (provjeriti da je to trgovac)
- istražiti nudi li trgovac kodove za dodatni popust

Znajte što je "Predobro da bi bilo istinito" je sumljivo i NE KUPUJTE!

Koristite posredničku uslugu PayPal-a, otvorite svoj korisnički račun na stranici www.paypal.com i kliknite "Sign up".

Pratite daljana uputstva i unesite potrebne podatke.

Registrirajte i aktivirajte karticu logiranjem u svoj Paypal račun i klikom na "Wallet", izaberite opciju "Link Card" i upišite potrebne podatke. Paypal će s vaše kartice uzeti 2\$ i u izvodu računa stići će vam 4-znamenasti aktivacijski broj (koji možete saznati putem e-bank-inaga ili odlaskom u poslovnicu). Upišite aktivacijski broj i vaša kartica je spremna!

UGODNU I SIGURNU KUPOVINU!!

ZAŠTITA POTROŠAČA

Odgovorna potrošnja je svjestan i dogovorani pristup potrošnji uz obraćanje pozornosti na posljedice koje nezasitna potrošnja ima na okoliš. Ponašanje odgovornih pojedinaca dovodi do smanjivanja potrošnje i oni se okreću životu u kojemu važne vrijednosti postaju putovanje, umjetnost, priroda ili obrazovanje, a ne nove cipele, najnoviji model mobitela...

Zaštita potrošača se odnosi na očuvanje interesa i prava potrošača u slučajevima neetičkih postupaka poduzeća ili nesvjesnog plasmana proizvoda i usluga na tržište.

Naša potrošačka prava

pojavom internet informiranja sve je veća osvještenost potrošača, čime je olakšano i ostvarivanje potrošačkih prava. Znaj svoja prava!

Savjeti za odgovornu i mudru kupovinu

1. Raspitajte se o mogućnosti povrata novca i zamjeni robe.
2. Obratite pažnju na cijenu po jedinici količine, u supermarketima. Veća pakiranja nisu uvijek najpovoljnija!
3. Ne nasjedajte na natpise "Još samo danas možete kupiti po ovoj cijeni".
4. Ne oslanjajte se na obećanje prodavača, uvijek sve dobiti u pisanom obliku.
5. Nikad ne potpisujte ugovore da ih niste pročitali i razumjeli!
6. Kupujte na rasprodajama, ali ne predpostavljajte da je cijena "povoljna" samo zato jer je snižena.
7. Čuvajte sve račune, jamstva, ugovore i upute!
8. Ako ste nezadovoljni ili je proizvod neispravan, obavezno se žalite!

- pravo na informiranje
- pravo na zaštitu od opasnosti
- pravo na predstavljanje

Tko štiti naša prava!?

Institucija ombudsmana za zaštitu potrošača u BiH

www.ozpgov.ba

Email: ozp@ozp.gov.ba /Tel: +387 (0) 36 311 210

Udruga za unaprijeđenje kvalitete življenja Futura Mostar

Adresa: Aleksa Šantića 22, 88 000 Mostar

Kontakt broj: +387 (0) 36 580 201

Email: futura@futura.ba

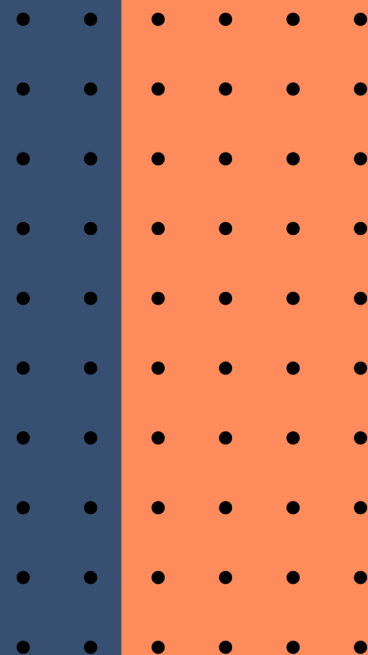
Za razmišljanje?

- Kako potrebe i želje utječu na trošenje novca i donošenje finansijskih odluka?
- Koje vrijednosti najviše utječu na tvoje finansijske odluke?
- Jesi li znao/la i koristio svoja potrošačka prava?
- Kupuješ li preko interneta i znaš li prepoznati dobru uslugu?
- Jesi li ikada s roditeljem/skrbnikom razgovarao o oblicima i mogućnostima štednje?
- Koji mogu biti razlozi za štednju?

Projekat za uraditi!

- Sastavi popis prošlih, sadašnjih i budućih želja?
- Napiši jedan finansijski cilj i napravi za njega konkretan plan?
- Kreiraj svoj dnevnik tjednih troškova?
- Je li bilježenje dnevnih troškova promjenilo tvoj odnos prema potrošnji i utjecalo na potrošačke navike? Ako jeste, razmisli kako?
- Intervjuiraj 10 punoljetnih zaposlenih osoba, koliko ih zna tačan iznos svoje bruto plaće?

Budi radoznao/la, istražuj i uči o ovoj temi i dalje. Zapamti najvažnije ulaganje jeste u sebe! Vjeruj u sebe, postavljalj ciljeve i teži njihovom ostvarenju. Svi neuspjesi na putu, su najvažnije životne lekcije koje vode do ostvarenja ciljeva! Ne boj se! KRENI!